

Centralizētais eksāmens latviešu valodā optimālajā mācību satura apguves līmenī

2022

1.daļas vērtēšanas kritēriji

1.uzdevums. (6 punkti). Gundega Repše tekstā raksturo prozas tapšanu un būtību. Formulē vienā teikumā autores izpratni par piedāvātajiem tematiem! 1.1. Proza un autors, izpratne (saturs) – 1p. <u>Piemēram:</u> <i>Esamība.</i> <i>Klātesamība vienmēr.</i> <i>Proza ir tad, kad “nevar nerakstīt”.</i> <i>Izteikšanās iespēja, kas nozīmē pilnīgu atdevi, bez līdzjūtības.</i> <i>Proza kā autora draugs.</i> Vērtējot atbildi, neņem vērā teikumu skaitu. 1.2. Proza un autors, pareizrakstība – 1p. 1.3. Proza un kritiķis, izpratne (saturs) – 1p. <u>Piemēram:</u> <i>Kritiķis kā prozā iekļauto šifru atklājējs.</i> <i>Kritiķis kā atšifrētājs.</i> <i>Kritiķim ir cita izpratne nekā autoram.</i> Vērtējot atbildi, neņem vērā teikumu skaitu. 1.4. Proza un kritiķis, pareizrakstība – 1p. 1.5. Proza un dzeja, izpratne (saturs) – 1p. <u>Piemēram:</u> <i>Dzeja vairāk ir mirkļa uzplaiksnījums. Proza – vienmēr klātesoša.</i> <i>Nesalīdzināmas, katrai sava vieta.</i> Vērtējot atbildi, neņem vērā teikumu skaitu. 1.6. Proza un dzeja, pareizrakstība – 1p. ! Ieskaita loģiskās atbildes. ! Ja citāts, saturu vērtē, pareizrakstība – 0p. ! Ja atbilde veidota tikai ar palīgteikumu, pareizrakstība – 0p.	6x1	6
---	------------	----------

2.uzdevums. (5 punkti). Daiļliteratūrā tēlu vārdu izvēle lielākoties nav nejauša. Ko autore ir vēlējusies vēstīt lasītājam, piešķirot tēliem šos personvārdus? Kā šajā tekstā lietotie tēlu vārdi Proza un Poza atklāj autores kā daiļdarba radītājas uzskatus? Uzraksti pamatojumu, izmantojot piemērus no teksta! 2.1. Proza (personvārda skaidrojums) – 1p. <i>unikāla, individuāli radīta, katru reizi līdzradāma kā lasītājam, tā rakstītājam</i> 2.2. Poza (personvārda skaidrojums) – 1p. <i>ārišķība, virspusējība</i> 2.3. Pamatojums atbilstošs kontekstam – 1p. <i>Ja Poza parādās Prozā, tā vairs nav Proza.</i> <i>Proza nepieņem Pozu. Tās nesadzīvo: “..ar Prozu kopā nevar dzīvi nodzīvot Pozā.”</i> 2.4. Piemēri no teksta (ir izrakstīti, izmantoti) – 1p. Jābūt vismaz 1 piemēram! Var būt vairāki citāti. Tie var būt gan kā citāti, gan iesaistīti teikumā kā tiešās runas vai netiešās runas vārdi. Citātiem jābūt ieliktiem pēdiņās. 2.5. Pareizrakstība 2. uzdevumā (<u>ja izpildīti visi uzdevuma nosacījumi</u>) – 1p. Proza, Poza – rakstībā jāievēro konsekvence (lielais vai mazais burts).	5x1	5
3.uzdevums. (3 punkti). Latviešu valodā tiek lietoti svešvārdi, tos izmanto arī daiļliteratūrā. Uzraksti tekstā lietotajiem svešvārdiem atbilstošu sinonīmu! 3.1. <u>imitācija</u> (atbilstošs sinonīms) – 1p. <i>atdarināšana, atdarinājums, nav īsts, replika, atkārtojums, kopija, atveidojums, pakaļdarinājums</i> 3.2. <u>realitāte</u> (atbilstošs sinonīms) – 1p. <i>īstenība, esošs, eksistējošs, dzīve, mūsdienas, patiesība</i> 3.3. <u>taktiski</u> (atbilstošs sinonīms) – 1p. <i>smalkjūtīgi, pieklājīgi, saprotoši, neaizskaroši, loģiski, gudri</i> Pareizrakstību nevērtē!!!	3x1	3
4.uzdevums. (2 punkti). Daiļliteratūrā tiek izmantoti frazeoloģismi, jo tie padara valodu daudznozīmīgu un interesantu.		

Atrodi piedāvātajā teikumā frazeoloģismu un izraksti to! Izskaidro izrakstītā frazeoloģisma nozīmi! Protams, tu vari viņu <u>triekt ratā</u>, ja nevēlies dzīvot kopā ar kādu, kas pat nav tava ēna, bet neierāmēts, šķautņains un tevī pašā iekšupvērstis spogulis. 4.1. Izrakstīts un izskaidrots frazeoloģisms — 1p. <u>triekt ratā</u> - padzīt, aizdzīt, aiztriekt, dzīt prom, dzīt pie velna, atbrīvoties no kaut kā, izbeigt visas attiecības, atraidīt 4.2. Pareizrakstība (ja izpildīti visi uzdevuma nosacījumi) – 1p. Pareizrakstībā tiek ievērotas visas gramatikas normas (mazais burts – bez punkta beigās, lielais burts – punkts beigās)	2x1	2
5. uzdevums. (3 punkti). Salikteņus veido no dažādu vārdšķiru vārdiem. Atrodi tekstā un izraksti no dažādām vārdšķirām veidotus salikteņus! 5.1. Apstākļa vārds un darbības vārds divdabja formā –1p. <i>iekšupvērstis, iepriekšminētos, līdzradāma</i> 5.2. Īpašības vārds un lietvārds – 1p. <i>labsajūta, mazbērniem, augstsirdīga, īslaicīgs</i> 5.3. Lietvārds un īpašības vārds – 1p. <i>viesmīlīgs/ viesmīlīgajām</i> Pareizrakstību nevērtē!!!	3x1	3
6. uzdevums. (6 punkti). Daiļliteratūrā autori izmanto vienlīdzīgus teikuma locekļus noteiktas situācijas, vietas, notikuma aprakstam vai tēlu raksturojumam. Izraksti no teksta izceltās daļas trīs dažādi saistītu vienlīdzīgu teikuma locekļu grupas! Kā vienlīdzīgu teikuma locekļu saistījums palīdz saprast teksta saturu? Uzraksti pamatojumu saliktā teikumā! 6.1. Bezsaikļa saistījums – <i>iemīli, mīli, iekāro</i> (izrakstīts pareizi) – 1p. Izrakstīts viss vienl. teik. loc. saistījums – 1p. Ja izrakstīti ar vienl. teik. loc. saistīti vārdi, jābūt norādei (pasvītrots), kuri ir vienl.teik.loc.	6x1	6

6.2. Vienojuma saikļa saistījums – ārišķību un efektus (izrakstīts pareizi) – 1p. (Vienojuma saikli: <i>un, arī, kā arī, ne vien – bet arī, tiklab – kā arī, ne tikai – bet arī, ne tikvien – bet arī, drīz – drīz, gan – gan, ir – ir, kā – tā, ne – ne, nedz – nedz, te – te, tik – tik</i>) Izrakstīts viss vienl. teik. loc. saistījums – 1p. Ja izrakstīti ar vienl. teik. loc. saistīti vārdi, jābūt norādei (pasvītrots), kuri ir vienl.teik.loc. 6.3. Pretstata saikļa saistījums – aisnsritē, nevis uz ādas; ņemot [rokās], bet aizmirstot; (izrakstīts pareizi) – 1p. (Pretstatījuma saikli: <i>bet, tomēr, taču, turpretī, turpretim, bet tomēr, ne – bet, nevis – bet</i>) Izrakstīts viss vienl. teik. loc. saistījums – 1p. Ja izrakstīti ar vienl. teik. loc. saistīti vārdi, jābūt norādei (pasvītrots), kuri ir vienl.teik.loc. 6.4. Pamatojums (saturš) – 1p. Piemēri: <i>Vienlīdzīgu teikuma locekļu dažāda saistījums palīdz saprast tekstu, jo tiek izmantoti vienādas nozīmes vārdi, kā arī pretstati.</i> <i>Vienlīdzīgi teikuma locekļi ar bezsaikļa saistījumu palīdz vizualizēt, piemēram, objektu izskatu, bet pretstata saikļa saistījums ļauj izcelt un ievērot pretstatus autora viedoklī.</i> Neieskaita: <i>Vienlīdzīgi teikuma locekļi palīdz labāk saprast teksta saturu/ uztvert domu/ uztvert uzskaitījumu.</i> Ieskaita: <i>Jānojaus dažādie saistījumi - ja ir mazliet plašāki akcenti, ieskaitām: pretstatījums, vienojošs...</i> 6.5. Salikts teikums izveidots pareizi – 1p. 6.6. Pareizrakstība pamatojumā – 1p.		
7.uzdevums. (5 punkti). Daiļliteratūrā mākslinieciskā nolūkā autori mēdz <u>neievērot teikuma daļu robežas.</u> Izraksti no teksta divus piemērus, kuros nav ievēroti teikuma veidošanas principi! Izskaidro, kā mainās autores stils, izmantojot šādu paņēmieni!	5x1	5

7.1.-7.2. Izrakstīti divi atbilstoši piemēri – 1+1 p. <i>Gan par mātes kavalieru sejas izteiksmēm, gan garastāvokļu atkarību no mēness gaitas sevī un izplatījumā. (7.rinda)</i> <i>Vienaldzīgāka par nāvi. (24.rinda)</i> <i>Jo viņai vispār nepiemīt virspuse. (39.rinda)</i> <i>Jo mana Proza ir tikai mana Proza. (47.rinda)</i> <i>Un – viena vienīgā. (48.rinda)</i> <i>Ventspilī.</i> <i>Diendienā.</i> 7.3. Ievērota pareizrakstība abos izrakstītajos piemēros – 1p. 7.4. Skaidrojuma (pamatojuma) saturs – 1p. <u>Piemēri:</u> <i>Autore sāk savus teikumus ar sakārtojuma vai pakārtojuma saikšiem, kas padara autores stilu līdzīgu monologam, kur punkti ir kā pauzes izturēšanas vieta.</i> 7.5. Pareizrakstība skaidrojumā (pamatojumā 7.4.kritērijā) – 1p.		
8.uzdevums. (4 punkti). Daiļliteratūrā tiek izmantoti vārdi pārnesta nozīmē. <i>Izskaidro izceltos vārdu savienojumus!</i> <i>Raksturo autores attieksmi pret prozu!</i> Viņa netic daiļiem jūtulošanās būrumiem un idilliskām vārdu krellēm, kas grab pašas savā meldiņā, tās viņai pat derdzas, tad viņa aizsūtīs tevi paciemoties pie savām attāļajām, bet ļoti viesmīlīgajām māsīcām – Psiholoģijas, Psihoterapijas un Grafomānijas. 8.1. vārdu krelles atbilstošs skaidrojums – 1p. <i>vārdi, kas virknējas viens aiz otra, visi līdzīgi, bez dziļāka jēdzieniska saistījuma, ārēja estētika</i> <u>Piemēri:</u> <i>Šķebinoši salda un skaista vārdu plūsma bez personības un konkrētas domas tajā.</i> <i>Vārdu virkne bez dziļas un īpašas nozīmes.</i>	4x1	4

Tukši vārdi, kas neko nepasaka un neko izsaka.

Neieskaita:

Vārdu vai frāžu kopums.

Saistoši vārdu salikumi, teikumi.

8.2. grab savā meldiņā atbilstošs skaidrojums – 1p.

nav saturiskas un dziļākas motivācijas vārdu izvēlē, tie dzīvo savu dzīvi, bez saturiska pienesuma tekstā

Piemēri:

Skaisti vārdi, kas pilnīgi neko nenožīmē.

Kaut kas, kas atkārtojas, kam pašam ir sava gaita.

8.3. Autores attieksmes raksturojums (saturs) – 1p.

Piemēri:

Autorei ir negatīva attieksme pret rakstīšanu kā atražošanu, modes lietu, formālu rakstīšanu, mākslas darbu veidošanu.

Autores attieksme pret prozu ir ļoti personiska, tā ir mīlestība, cieņa, dzīves vērtība.

Proza autorei ir gluži kā mierinājums, kā terapija, kas uzklausīs viņu, kad vien tas būs nepieciešams.

8.4. Autores attieksmes raksturojums (pareizrakstība 8.3. kritērijā) – 1p.